

A Tűztorony és a Fecskendőház

BALASSA LÁSZLÓ

A Tűztorony

A veszprémi vár kőfalai, tornyai, bástyái különböző időkben épültek, így nincs pontos adatunk a Tűztorony – eredetileg Vigyázótorony – építésére sem. Az tudható, hogy a XVIII. század vége felé, amikor hadászati jelentősége már csökkent, a város vezetősége le akarta bontatni, s anyagát a Fecskendőház felépítésénél felhasználni. A város nemessége azonban, nyilván tekintélyi okokból, de költség kímélése miatt is, ellenezte a bontást és – mivel a közelben Fecskendőház építése is szóban forgott – javasolta, hogy a torony tűzfigyelő célra használtassék, alakítsák inkább át.

Több régi várabrázolás, utoljára a Friedrich Bernhardt Werner 1780-as metszete tanúsítja, hogy a Vigyázótorony egyszerű, sima, kör keresztmetszetű építmény volt. Funkciója láthatóan a várfeljáró védelme lehetett. Átalakítását és magasabbra emelését Tumler Henrik, a vármegye tiszteletbeli mérnöke tervezte. A ma látható,

Veszprém egyik jellegzetességének tartott építmény alsó kétharmada az eredeti kör keresztmetszetű, lapos lizénákkal van díszítve, belül egyterű, vas csigalépcsővel. A torony felső egyharmada körerkéllyel körbefogott, belül a tűzfigyelő számára kiképzett helyiséggel, körben négy ajtó-ablakkal, felettük órapárkányba foglalt toronyórákkal. A barokkos, áttört laternájú toronysisak kovácsoltvas, koronás magyar címerben végződik.

Nem tudni már, ki ötlötte ki, hogy ha toronyóra van, az zenéljen is. Milyen zenét játsszon? Az első ötlet az volt, ha veszprémi torony, legyen veszprémi zene, de legalább is magyar. Lányom akkoriban zongorázni tanult, éjjel-nappal Csermák Sarkantyús Verbunkját játszotta. Legyen tehát az a toronyzene! Jó magyaros (hangzású) pattogós,

A Fecskendőház a Vár utcában

mindenkinek tetszett. Évekig az is volt, de mostanában más, többféle zene hangzik a toronyból.

A torony történetének korára jellemző, hogy a címert tartó gömbbe a készítői a következő szövegű emlékiratot helyezték el: *„Ezen több századoktól fogva fenn álló és közönségesen Vigyázó Torony névvel nevezett Torony, attól fogva, hol kerekése megszűnik, Négyszegletes formája pedig kezdődik, a közbátorság, s a Város Díszére, két harmad részében ugyan a Városi Polgári Közönség, egy harmad részben pedig a nemesi Közönség kölcségével, ezen kívül számosabb egyes Városi Lakosoknak önként való adakozásával emeltetett ezen mostani fényes és pompás állapottyára, ezen folyamatban való Egyezer Nyolcszáz Tizen Negyedik Esztendőben.”*

1950 utáni, másik történelmi kor jellemzője, hogy a magyar címert leszerelték, helyébe vörös csillagot szerkesztettek. 1956-ban, az akkori közóhajnak megfelelően levették a csillagot, helyette – frissen helyreállítva, aranyozva – a régi címert helyezték vissza. Két év után a címert – felsőbb parancsra – ismét le kellett szerelni, a gömbre újból vörös csillagot helyeztek. A későbbi fordulat során megint visszahelyezték a címert (jellemző módon, a városházán dolgozó toronydaru gémjéről), és az máig a város egyik jelképe.

A 48 méter magas torony külső, a tér felé eső falán, jóval a vasrácsos erkély alatt-

ti emléktábla felirata szerint: „*Deus est fortitudo, Renovata 1817*” (Isten az erősség. Helyreállítva 1817.) Ma már nincs tűzfigyelő szerepe a toronynak. Helyette a szép kilátás sűrű idegenforgalmat vonz és az így marad a még újabb kor jelképe.

A Fecskendőház

Az újkori város életében fontos szerepe volt a tüzeseteknek. A XIX. századig a város házainak többsége náddal (zsindellyel, zsúppal) volt fedve és sok volt a fa szerkezetű épület is. A környék időjárása is hozzájárult a tűzkárokhoz, gyakori volt a szeles idő, kevés eső, ritka az élő vizes vízfolyás, kút stb. A város ismétlődő káresetei voltak a tűzvészek, melyek elhárítására, megelőzésére számos intézkedés történt, de kevés eredménnyel. Amikor már rendelkezésre álltak kézi fecskendők, még mindig probléma maradt a nehéz tűzoltókocsik időben a helyszínre juttatása, másik probléma a tartályok befagyása. Ezt az utóbbi nehézséget megfelelő méretű, zárt szertár létesítésével próbálták orvosolni.

Nepomuki Szent János-szobor

A XVIII–XIX. század fordulója körül úgyszólván közóhaj lett a „fecskendőház”. A helyét jól választották meg, a Vár feljárója alkalmas volt, s ott hely is volt, illetve a helyet megszabta a Tűztorony szárnyfala és a Nagykapuhoz kifutó várfal hegyesszöge (a Nepomuki Szent János-szobor valószínű korábbi, eredeti helye). A tervező keze tehát meg volt kötve, de valószínűleg több, korábbi épület is állt ott, melyek megszabták a Fecskendőház többszöri szögben törését.

A tervező, Tumler Henrik vízépítő mérnök volt, neki a városi tanács 1810. évi jegyzőkönyve a következőképpen határozta meg feladatát: „*A Tűzi Veszedelem esetére [...] nagy költséggel két Fecskendőknek [...] Itt, a Vároldalba az Arany Oroszlán Patika Ház és Nepomuki Sz. János képe között egy olly alkalmas kamarát kell építeni, amelybe télen által is a Fecskendők vízzel tele, megfagyás félelme nélkül ellehessenek, s a történő veszedelem esetében használtathassanak.*”

Az „alkalmas kamara” jókorára sikerült: a kétszintes épület alsó részén két, kőkeretes bejárati kapu mögött helyezték el a fecskendős kocsikat. (A kettős, boltzott szerállás két oldalán kisebb helyiség – alkalmasint készleleti szobák és talán

Szent Flórián-szobor

épüle föl e ház. Itt tűzi pusztítás, védelem eszköze áll.” Mellette az utóbb ott elhelyezett ipartestületi irodákra utaló, kisiparos szerszámok képe látható.

Bent, az emeleti folyosón, a lépcsőnél, a veszprémi iparosok első világháborús műkö emléktáblája mutatkozik. A folyosó végigfut az épületen, összeköti a különböző funkciójú helyiségeket, egyben biztosítja a kijárást a hátsó udvarra. Az udvart hátul a felmagasodó várfal zárja, jól látható, hogy ez nagyrészt másodlagosan felhasznált faragott kövekből épült. (Állítólag a megkezdett jezsuita templom köveit itt is felhasználták.) A Tűztorony csatlakozásánál ez a fal két kisebb pincét takar, megfigyelhető, hogy a torony szárnyfalát ezekkel a pincékkel egyenlítették ki.

A Nepomuki Szent János-szobor a Feckendőház nyugati, tér felőli végében, a kis falközt takaró fal fölkéjében áll. Eredeti értelmét a szobor itt elvesztette, mert a szokásnak megfelelően valószínűleg a várkapu hídjá felett állt ott, ahol a Feckendőház utolsó, vakablakos ablaktengelye a várfal végét takarja. Mindenesetre itt a kanyarodó-emelkedő Várfeljáró mellett folyamatos térfalat alkot.

A Feckendőház megnevezés – hasonlóan Veszprém több jelentős épületéhez – túlélte az eredeti funkciót.

istálló – épült.) A felső szintre a városi tanács egyes hivatali helyiségeit helyezték. Amikor a tanács 1885-ban elköltözött a Kapuváryházba, a túlméretezett Feckendőház túl nagy-
nak bizonyult, emeletét az Ipartestület foglalta el, alul az egykori tűzoltó szertár pedig vendéglőnek adott helyet. A többszöri változtatás ellenére a homlokzat városképi értéke ma is számottevő. A tizenhárom ablaktengelyű, szimmetrikus homlokzat középső sávja kissé kiugratott. Erre félemelet magasságban, kis falfülkében a tűzoltók védőszentjének, Szent Flóriánnak 1788-ban készült kő szobrát helyezték el. A középrészt a főpárkány felett puttókkal és vázákkal kiemelt pártafal díszíti. A pártafalon Veszprém város címere, a lovon ülő, kezében kihúzott kardot tartó vitéz képével. A címer mellett Csirke János városi főjegyző 1823-ban írt versének magyar átköltése olvasható: „*Városi polgárok pénzén*